

Emin Şahin oğlu ASLANOV, i.f.d
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti

Elmin Elçin oğlu HƏSƏNOV
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin magistrantı
E-mail: hesenovelmin4572@gmail.com

KORPORATİV KREDİT PORTFELİNİN İDARƏ EDİLMƏSİNİN YERLİ VƏ XARİCİ TƏCRÜBƏSİ

Xülasə

Korporativ kredit portfelinin idarə edilməsi korporativ borcalanlara verilmiş kreditlər və kredit alətləri portfelinin idarə edilməsini nəzərdə tutur. Korporativ kredit portfelinin idarə edilməsinin yerli və xarici təcrübəsi effektiv idarəetmə üçün ən yaxşı təcrübələr, problemlər və strategiyalar haqqında məlumat verə bilər.

Korporativ kredit portfelinin effektiv idarə edilməsi risklərin qiymətləndirilməsi, portfelin diversifikasiyası və kredit keyfiyyətinin proaktiv monitorinqinin birləşməsinə tələb edir. Maliyyə institutları daim öz strategiyalarını və təcrübələrini dəyişən bazar şərtlərinə və tənzimləyici tələblərə uyğunlaşdırmalıdır.

Açar sözlər: kredit, portfelin idarə edilməsi, bank, biznes

UOT: 336

JEL: G30

Giriş

Kredit siyasəti, kredit prosesində kredit riskinin müəyyən edilməsi, ölçülməsi, monitorinqi və idarə olunması üçün banklar tərəfindən riayət edilməli üsulların müəyyən edilməsi; bu metodların yazılı siyasət və prosedurlarının yaradılması və bu siyasət və prosedurların fərdi və korporativ müştərilərin kredit əməliyyatlarına tətbiqi.

Kredit tələblərinin qiymətləndirilməsində bankların kredit limitləri, müştəri xüsusiyyətləri, faiz dərəcələri və ödəmə müddəti kimi məsələlərdə tətbiq etdikləri prinsiplər kredit siyasətini təşkil edir. Kredit siyasətinin əsas prinsipləri dəyişməz qalsa da, dəyişən şərtlərə uyğun olaraq daim yenilənməlidir. Kredit siyasətinin tələbləri baxımından effektivliyin təmin edilməsi güclü daxili ünsiyyətdən və bazarlarda baş verən proseslərin bu siyasətlərə uyğunluğundan asılıdır. Tətbiq olunan kredit siyasəti bankdan banka fərqli olsa da, bir çox banklar üçün oxşardır. Bankların kredit siyasəti araşdırıldıqda; kredit növləri və kredit şərtləri, kredit üzrə işçilərin səlahiyyətləri və vəzifələri, kredit sorğusuna baxılarkən izlənəcək addımlar, kreditin ayrılması barədə qərarın qəbulu prosesi, kreditlər üçün tələb olunacaq sənədlər

və zəmanətlər, kredit faizləri, komissiya, eyni zamanda digər xərclər, ödəmə şərtləri, kredit limitləri, kredit standartlar, problemlə kreditlər və s. kimi məsələlərdə izlənilir.

İqtisadi şərtlərə və struktur tənzimləmələrə uyğunlaşa biləcək qədər çevik olması lazım olan kredit siyasətləri bir çox amillərdən təsirlənir. Bankın müştəri və kredit portfelinin strukturu, bankda kredit qərarını verən avtorizasiya sistemi, kredit skoring sistemi bu amillərdəndir [8, s.15].

Bu gün banklar iqtisadi həyatda çox mühüm funksiyaları yerinə yetirməklə yanaşı, müasir iqtisadi sistemin tərkib hissəsi olan qurumlardır. İqtisadi fəaliyyətin inkişafı və şaxələndirilməsi bankların çoxalmasına və ixtisaslaşmasına səbəb olmuşdur. Banklar yalnız əhalinin əmanətlərini kreditə ehtiyacı olanlara verməklə iqtisadi fəallığı stimullaşdırır. Bu mənada banklar adi kommertiya qurumları deyil, dövlət xidmətləri göstərən və bu xidmətlər vasitəsilə iqtisadi fəaliyyətə ciddi təsir göstərən qurumlardır.

Pul bazarlarının əsas vasitəçisi kommertiya banklarıdır. Banklar əmanətçilərdən və şirkətlərdən toplanan kommertiya depozitləri əsasında qısamüddətli kreditlər verir.

Bank sistemi anlayışı məzmununa görə sistem anlayışına uyğundur, bir-biri ilə əlaqəli elementlərin məcmusudur, bu elementlər birlikdə müəyyən tamlığa malikdir, qeyd olunan elementlər bir-biri ilə bağlıdır. Xüsusilə, bank sistemi bankların, bank infrastrukturunun, bank qanunvericiliyinin və bank bazarının məcmusudur. İqtisadi sistemin tərkib hissəsi olan bank sistemi ölkədə iqtisadi münasibətləri əks etdirir [1, s.21].

Müasir dövrdə Azərbaycan Respublikasının bank sektorunda və qanunvericiliyində mühüm dəyişiklik Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının yaradılması olmuşdur. Bu qurum milli valyutamızın xarici valyutalara nisbətdə ucuzlaşması və bank sektorunda baş verən neqativ halların aradan qaldırılması əsasında yaradılıb. Palatanın Nizamnaməsi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 10 mart tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilib. Bu sənəd bank sektorunda milli qanunvericilikdə qəbul edilmiş beynəlxalq hüququn tətbiqinə daha bir nümunədir [10].

Beynəlxalq hüquq normaları, xüsusilə Bazel Komitəsinin, Beynəlxalq Ticarət Palatasının tövsiyə olunan normaları və bank təcrübəsində müəyyən edilmiş qaydalar bank işi sahəsində milli qanunvericiliyimizin inkişafında mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu standartların Azərbaycan Respublikasında tətbiqi üçün zəruri şəraitin daha da inkişaf etdirilməsində mütləqdir. Ölkənin ümumi iqtisadi inkişaf səviyyəsi, maliyyə sabitliyi, əlverişli investisiya mühiti, şəffaf qanunvericilik bazası və s. bu şəraitin yaradılması üçün ilkin şərtlərdir.

Azərbaycan Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Qaydasının 4.10.12. Azərbaycan Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Şurasının “Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının Nizamnaməsi”nin 4 oktyabr 2018-ci il tarixli 288 nömrəli Qanunla Baş Risk İnzibatçısı bankın biznes modelinə və risk iştahına uyğun olaraq kredit riskinin idarə edilməsi strategiyası hazırlanmışdır. Kredit risklərinin idarə edilməsi strategiyasına aşağıdakılar daxildir [3, s.65]:

- iqtisadi və makroiqtisadi mühitin bankın kredit dövriyyəsinə təsiri;
- Bankın risk iştahına uyğun olaraq müxtəlif kredit növləri, iqtisadi sektorlar, coğrafi yerləşmə, valyuta və kredit müddəti üzrə

məqsədləri və kredit portfelində problemlə kreditlər üçün yuxarı həddi;

- kredit risklərinin azaldılması üçün bank tərəfindən atılan addımlar;

- bankın risk iştahı ilə əlaqədar bankın fəaliyyətindən gözlənilən gəlir səviyyəsi;

- bankın yeni biznes sahəsinin tam seçimi, o cümlədən innovasiya riskləri və bank kapitalına təsiri;

- Bankın depozit səviyyəsində borc böhranının aradan qaldırılması üçün tədbirlərin görülməsi.

- Bank rəhbərliyi kredit riskinin həlli mexanizminin səmərəli daxili kommunikasiyasını təmin edir.

- Bankın audit komitəsi ildə bir dəfə kredit riskinin idarə edilməsi strategiyasını təsdiq edir və ona baxır. Strategiyadan kənara çıxdıqda, bankın sistemə risklərin idarə edilməsi funksiyası risklərin idarə edilməsi komitəsini və rəhbərliyi məlumatlandırır.

Kredit riski o zaman yaranır ki, kreditdən istifadə edən şəxslər və ya qurumlar kredit müqaviləsindəki maddələrə əməl etmirlər. Başqa sözlə, müştərilərin borclarını vaxtında ödəyə bilməməsi, ödənişlərin azaldılması və ya qeyri-qanuni ödənişlər kimi hallar kredit riskini təşkil edir. Belə vəziyyət müştərilərin etibarına təsir edir. Lakin müştəri kreditlərini vaxtında ödəməsə, banklardan kredit götürmək çətinləşir. Bəzi ölkələr kredit riski kapitalı adı altında kredit risklərini azaltmaq üçün portfel yaradırlar. Lakin bu kapital səviyyəsini müəyyən etmək üçün müxtəlif tədqiqatlar tələb olunur. Bu kapitalın mövcudluğu sayəsində banklar gələcəyi daha asan formalaşdırma bilirlər.

Kredit riskinin tərifində borclunun borcunu ödəməməsinə əsaslanan yanaşma kredit riskinin izahında qəbul edilsə də, borclunun ödəmə müddətində borcunu ödəmədiyi halda belə, kredit müddəti ərzində borclunun təhvil vermə ehtimalının artması kredit riskinin müəyyənləşdirilməsində borclunun öhdəliklərini yerinə yetirməməsi ehtimalının artmasına səbəb ola bilər. Mühasibat uçotu və hesabat standartlarına uyğun olaraq, banklar alqı-satqı obyektinə olan və bazar dəyəri ilə qiymətləndirilən maliyyə aktivlərinin (kreditlər, istiqrazlar, veksellər) qiymətində azalma, bankın kredit qabiliyyətinin azalması ilə qarşılaşa bilər.

Kommersiya bankları etibarlı imici, həddindən artıq maliyyələşdirmə imkanları və kifayət qədər mütəxəssis heyəti sayəsində kapital bazarlarında mühüm rol oynayır. Bunlar [5, s.86]:

- Səhmlərin, sabit faizli qiymətli kağızların və qiymətli metalların alqı-satqısında vasitəçi kimi çıxış edirlər,
- Müştərilərin ehtiyac və istəklərinə uyğun olaraq portfel idarəçiliyi, qarşılıqlı fondun idarə edilməsi və qiymətli kağızların ticarətini həyata keçirirlər.

Kommersiya bankları etibarlı, yüksək əməliyyat həcminə və yüksək maliyyələşdirmə qabiliyyətinə malik olduqları üçün kapital bazarında ən təsirli maliyyə qurumlarıdır [9, s.49-50].

Maliyyə qurumları müxtəlif səbəblərdən həmişə müəyyən çətinliklərlə üzləşirlər. Bank sektorunda yaşanan problemlərin əsas səbəbləri qeyri-adekvat kredit standartları, zəif portfel risklərinin idarə edilməsi və ya iqtisadi proseslərin dəyişməsi və bank müştərilərinin etibarının pisləşməsinə səbəb ola biləcək digər şərtlərdir. Bütün bu neqativlər inkişaf etməkdə olan ölkələr kimi inkişaf etmiş ölkələrdə də yaşanır.

1980-ci illərdə əksər bankların iqtisadi artım dövründə yüksək mənfəət, daralma dövründə isə yüksək zərərlər verdiyi müşahidə edilmişdir. Eyni sektor və ya qrup şirkətlərinin oxşar iqtisadi dövrlərdə gücləndiyi və ya zəiflədiyi, kreditlərin bir-biri ilə korrelyasiya təsirinin nəzərə alınmadığı və beləliklə də, ənənəvi kredit riski yanaşmasının yetərli olmadığı müşahidə edilmişdir.

Bu inkişaflara paralel olaraq; müştəri səmərəliliyinin ön plana çıxdığı, kreditlərin portfel kimi izləndiyi, statistik üsullarla portfelin gözlənilən dəyərdən nə qədər kənara çıxa biləcəyinin hesablandığı, risk-gəlir əlaqəsinin ölçüldüyü və risklərin idarə edilməsinin daha əhatəli bir yanaşması mənimsənilib [7, s.34].

Bank işi əsas funksiyaları çərçivəsində risk götürən və idarə edən bir iş olduğu üçün bank fəaliyyətindən yaranan risklər düzgün başa düşülməli, ölçülməli və yaxşı idarə olunmalıdır.

Bankların kredit riskinin yaxşı idarə olunması həm gəlirliliyə, həm də kredit riskinin azalmasına müsbət təsir göstərir. Kreditin qaytarılması üçün kreditin ayrılması, kredit

monitorinqi, kreditin qiymətləndirilməsi kimi mühüm bölmələrin əlaqələndirilmiş işi nəticəsində kredit riski minimuma endirilə bilər. Bunun üçün banklar müştərinin kreditdən əldə etdiyi səmərəliliklə daşıya biləcəyi kredit tutumunu və bu həcmdə kreditin qaytarılma ehtimalını hesablamalıdır. Kredit ayıran menecerlər müştərilərinin kredit qabiliyyətini dəqiq müəyyən etməklə, krediti düzgün strukturlaşdırmaqla və lazımı təminatları verməklə kredit riskinin azaldılmasını təmin etməlidirlər. Beləliklə, bank aşağı riskli, yüksək gəlirlilik və aktiv keyfiyyətinə malik kredit portfeli yarada bilər.

İnkişaf etmiş ölkələrdə kommersiya banklarının öz kredit portfelini diversifikasiya etmək meyli ilə bağlı qabaqcıl tədqiqatlardan biri hesab olunur. Araşdırmada; Almaniya bank sistemində 7 bank qrupunun kredit portfelində, 1970-2001-ci illərdə sektoral təmərküzləşmə bank qrupları əsasında bazar kredit portfelinə məsafə ölçmə üsulu ilə hesablanmışdır. Zaman sıralarının təhlilinə əsaslanan araşdırmada müəyyən edilmişdir ki, bank qruplarının orta bazara olan məsafələri illər ərzində ümumilikdə azalmış və bununla da kredit portfelinin şaxələndirilməsi artmışdır.

Kamp A. tərəfindən aparılan bir araşdırmada 1993-2002-ci illərdə Almaniyada fəaliyyət göstərən bütün banklar (2002-ci ilə 2218 bank) üzrə kredit portfeli baxımından müxtəliflik dərəcəsi ölçüldü. Digər tərəfdən, ümumilikdə kredit portfəllərinin diversifikasiyası tendensiyası güclü olsa da, regional bankların və xarici bankların törəmə şirkətlərinin kreditlərdə cəmləşməyə meyli olduğu müəyyən edilmişdir. Yuxarıda qeyd olunan tədqiqatda konsentrasiya meyarı kimi istifadə edilən göstəricilərdən biri də HHI-dir və bütün bankların orta HHI (Herfindahl-Hirschman Index) dəyəri 1993-cü ildə 17% olduğu halda, 2002-ci ildə 15% olaraq hesablanmışdır.

Litvanın bank sektorunu nəzərə alaraq, Skridulyte və Freitakas 9 kommersiya bankı və 8 xarici bank filialından ibarət seçmə vasitəsilə 2004-2010-cu illər üçün kredit portfəllərindəki dəyişikliyi təhlil etmişlər. Müvafiq olaraq, sıxlıq meyarı HHI dəyəri 2004-cü ildə müəyyən edilmiş 14% səviyyəsində olduğu halda, 2007-ci ildə tədricən 24%-ə yüksəlmiş, 2008-ci ildən sonra isə cüzi azalma göstərərək 2010-cu ili

23% səviyyəsində başa vurmuşdur. Təhlil dövrü üçün hesablanmış əmsalları oxşar kursu izləmiş, konsentrasiyanın ölçüsü tədricən artaraq 2007-ci ildə ən yüksək səviyyəyə çatmış, sonra 2010-cu ilə doğru bir qədər azalma qeydə alınmışdır. Tədqiqatın diqqətəlayiq nəticələrindən biri odur ki, Litvanın bank sektorunda kredit konsentrasiyası nəzərdən keçirilən dövrdə getdikcə daşınmaz əmlak sektorunda olur.

İtaliyanın bank sistemi ilə məşğul olan Accornero tədqiqatında çox faktorlu modeldən, gözlənilən və gözlənilməz kredit itkisi göstəricilərindən istifadə etməklə kredit portfellərində sistemli risklə sektor bölgüsü ilə qarşılıqlı əlaqəsi araşdırılmışdır. Araşdırmanın nəticələrinə görə, 2015-ci ilin sonuna 511 fəaliyyət göstərən bankın kredit portfellərinin orta təmərküzləşmə səviyyəsi 7,4% təşkil edib. Tədqiqatda, İtaliyadakı iş xətləri arasında tikinti və daşınmaz əmlak sektorları defolt ehtimalı (PD) ən yüksək olan sektorlar olaraq təyin olundu.

Portfelin şaxələndirilməsinin kredit riski və bank fəaliyyətinə mikro miqyasda təsirləri ilə məşğul olan ilk tədqiqatlardan biri olan Acharya, Hasan və Saunders 1993-1999-cu illər üçün İtaliyanın 105 bankının məlumatları üzərində ekonometrik təhlil aparmışlar. Təhlillərində müxtəlif sənaye, sektorlar və coğrafi bölgələrdə təmərküzləşmə və diversifikasiya arasındakı birləşmələri araşdıraraq, sənaye diversifikasiyasının yüksək riskli banklarda daxili olaraq daha riskli kreditlər istehsal edərəkən bank mənfəətini azaldığını müşahidə etdilər. Belə qənaətə gəlinmişdir ki, sektorların diversifikasiyası yüksək riskli banklar üçün risk-gəlir münasibətinə təsirsiz olsa da (risk artdıqca gəlir azalır), coğrafi diversifikasiyanın aşağı riskli bankların risk-gəlir münasibətlərini gözlənilən istiqamətdə yaxşılaşdırdığı qənaətinə gəlinmişdir. Sektor diversifikasiyası aşağı riskli bankların riskinə azaldıcı təsir göstərsə də, onların gəlirlərinə artan təsir göstərir. Sözügedən araşdırmanın nəticələrinə görə, diversifikasiyanın bankın fəaliyyətinə təsir dərəcəsi qeyri-müəyyən kimi səciyyələndirilib və gözlənilən istiqamətdə inkişafa heç bir zəmanətin verilmə bilməyəcəyi vurğulanıb.

Hayden, Porat və fon Westernhagen Almaniyanın bank sektorunda fəaliyyət göstərən 983 bankın 1996-2002-ci illər üzrə məlumatlarını

təhlil ediblər. Tətbiq etdikləri panel məlumatların təhlilində bankların və sənayenin gəlirliliyi, sektor və coğrafi diversifikasiya arasında əlaqənin olduğu qənaətinə gəlini. Tədqiqatın nəticələri arasında “şaxələndirmənin yalnız orta risk səviyyəsində və sənaye diversifikasiyası zamanı bank gəlirlərini artıracağı” təsbiti sektoral təmərküzləşmənin ümumilikdə yüksək kredit riski olsa da, banklar üçün gəlir potensialı təklif etdiyini göstərmək baxımından çox əhəmiyyətlidir. Tədqiqat nümunəsinin sektorları (sənaye) üzrə konsentrasiya dərəcəsi (HHI) orta hesabla 29% təşkil edir.

1993-2003-cü illərdə fəaliyyət göstərən 2098 bank üzrə təqdim edilmiş məlumatlar əsasında sabit effektlərin modelləşdirilməsinə əsaslanan xətti panel məlumatların təhlili aparılmışdır. Yuxarıda qeyd olunan araşdırmaya görə, ixtisaslaşmış banklar nisbətən aşağı NPL əmsallarına malikdir və şübhəli kreditlər üzrə ehtiyatlar aşağı olaraq qalır; digər tərəfdən, şaxələnməyə meyilli bankların şübhəli kredit ehtiyatı əmsalları və problemlı kredit əmsallarının standart kənarlaşmalarının daha aşağı olduğu qənaətinə gəlinmişdir.

Avstriya bank sistemini miqyas iqtisadiyyatları baxımından araşdıran Rossi banklarda portfel diversifikasiyasının; kredit riski, maya dəyəri və mənfəətin səmərəliliyi və kapitalın strukturlaşdırılmasına təsirlərini təhlil etmişdir. Araşdırma 1997-2003-cü illəri əhatə edən 96 bankın maliyyə məlumatları (659 müşahidə) üzərində aparılıb. 2003-cü il tarixinə 459 milyard Avro olan nümunənin aktiv ölçüsü Avstriyadakı bankların (cəmi 896 bank) ümumi aktivlərinin təxminən 80%-nə uyğundur. Tədqiq olunan 7 illik dövr üçün müəyyən edilmiş müşahidə Avstriya iqtisadiyyatının yavaşlama (1997-2000) və akselerasiya (2001-2003) dövrlərini əhatə edir və biznes təşkilinin dəyişmələri baxımından tam dövrü əks etdirir. Qrancer səbəb-nəticə yanaşmasından istifadə etməklə xərc və mənfəət səmərəliliyinə əsaslanan müəyyən fərziyyələri sınamaq üçün üç fərqli modeldə aparılan dinamik panel məlumat analizinin nəticələrinə görə, portfelin diversifikasiyası kredit riskini azaldır, kapital strukturuna müsbət təsir edir, mənfəətin səmərəliliyini artırır, lakin xərclərin səmərəliliyini azaldır. Tədqiqatda nəzərdən keçirilən

nümunənin tapıntıları Avstriya bank sisteminin çəkili hissəsini əks etdirmək baxımından da diqqət çəkir.

Braziliyada fəaliyyət göstərən 96 komməriya bankını araşdırdıqda, 2003-2009-cu illər üçün aylıq (cəmi 5175 müşahidə) seçmə məlumatları dinamik panel məlumat metoduyla istifadə edərək təhlil edildi. Müvafiq olaraq, Braziliya bank sisteminin orta konsentrasiya dərəcəsi təxminən 30% HHI ilə nəticələndi. Bank sahibliyi baxımından xarici banklarda konsentrasiya indeksinin bir qədər yüksək olduğu görünür. Nəticələrə görə, konsentrasiya meyarının kredit riskinə təsiri mənfidir; Braziliya bank sektorunda konsentrasiya artdıqca kredit riski azalır. Müəlliflər bu vəziyyətin səbəbini kredit portfelinə nəzarətin konsentrasiya ilə bağlı aktivləşməsi ilə əlaqələndirirlər. Bundan əlavə, araşdırmanın başqa bir maraqlı yeniliyi odur ki, Braziliya bankları 2008-ci ilin sentyabrında Lehman Brothers iflasından sonra öz kredit portfellerini cəmləşdirməyə meyillidirlər.

İnkişaf etməkdə olan iqtisadiyyatlardan biri olan Pakistanda fəaliyyət göstərən 25 komməriya bankı araşdırıldıqda, 2004-2009-cu illər üçün aktivlərin ölçüsü, kredit müxtəlifliyi və kredit riski (işləməyən kreditlərin ümumi kreditlərə nisbəti) arasındakı qarşılıqlı əlaqə təhlil edildi. Nəticələrə görə, iri miqyaslı bankların kiçik banklardan daha çox şaxələndirilməsi əldə edilən nəticələrdən biridir; iri bankların orta konsentrasiya indeksi HHI 12%, kiçik banklarda isə 21% ilə nəticələndi. Bununla belə, konsentrasiya meyarının NPL nisbətinə əhəmiyyətli təsiri yoxdur.

Dünyanın ən böyük iqtisadiyyatlarından birinə sahib olan Çində 16 komməriya bankınının 2007-2011-ci illər üçün sektor konsentrasiyasının gəlir və riskə təsirləri araşdırıldı. Sözügedən araşdırmanın nəticələrinə görə, diversifikasiya kredit riskini azaldır, eyni zamanda gəlir tərəfində azalma yaradır.

Beynəlxalq kredit reytingi fəaliyyəti inkişaf etməkdə olan ölkələrin qlobal kapital hərəkətlərindən pay almaq baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edir. Məlumdur ki, beynəlxalq kredit reyting agentlikləri tərəfindən inkişaf etməkdə olan bazarlar üçün verilən kredit reytingləri və reyting yeniləmələri investorların seçimlərində mühüm amildir. Reyting təkcə ölkələr üçün

deyil, həm də investorlar, maliyyə institutları, şirkətlər və kapital bazarları üçün vacib anlayışdır.

Kredit reytingləri inkişaf etməkdə olan bazarları investorlar tərəfindən üstünlük təşkil etmək və beynəlxalq kapital hərəkətlərindən öz paylarını almaq baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edir. Çünki bir ölkəyə gələ biləcək xarici investisiyaların xarakteri və ölçüsü ilə sözügedən ölkənin kredit reytingi agentlikləri tərəfindən verilən kredit reytingləri arasında əlaqə mövcuddur. Bundan əlavə, ölkələrin investorlara təklif etdiyi faiz dərəcələri ölkələrin götürdüyü kredit reytinglərinə görə fərqlənir. Reyting fəaliyyətinin milli iqtisadiyyatlara aşağıdakı töhfələri var [2, s.357]:

- Reyting iqtisadiyyatı etibarlı və sabit maliyyə bazarları ilə təmin edir,
- Reyting ölkə iqtisadiyyatına xarici resursları və milli bazarların beynəlxalq bazarlarla inteqrasiyasını təmin edir,
- Reyting iqtisadiyyatın ümumi risk səviyyəsini məhdudlaşdırır, maliyyə əməliyyatlarının səmərəliliyini artırır və artımın daha effektiv maliyyələşdirilməsini təmin edir.

Kredit reytingi fəaliyyəti yuxarıda sadalanan ölkələr üçün bir çox üstünlüklərə malikdir. Lakin bu güzəştlər yalnız reytingə tabe olan ölkələrdə hüquqi infrastrukturun inkişaf etdirildiyi, səmərəli işləyən, sistemli şəkildə tənzimlənən və yoxlanılan bazarlarda keçərli ola bilər.

Reyting agentlikləri, şirkətin maliyyə və idarəetmə strukturunu ortaya qoyaraq, araşdırılan şirkətlərin maliyyə güclü tərəflərini daha aydın başa düşməyə imkan verir, buna görə də investorlar üçün daha təhlükəsiz investisiya fürsəti təklif edirlər. Investorlar ölkə və şirkətlərdə investisiya seçimlərini edərkən ölkələr və şirkətlər haqqında məlumat əldə etmək, emitentləri müqayisə etmək və riski proqnozlaşdırmaq istəyirlər. Kredit reyting agentlikləri şirkət və ölkə qiymətləndirməsində bu məsələləri araşdırdıqca investor məlumatlandırılır. Beləliklə, investor investisiya predmeti olan ölkə və şirkət haqqında məlumatlara malik olmaqla yanaşı, məlumat əldə etmək və təqdim etmək xərclərinə də qənaət etmiş olur. Maliyyə sərmayələrini sağlam və etibarlı bir mühitdə edən investorlar,

beləliklə daha möhkəm təməllər üzərində işləmək üçün kapital bazarına töhfə verirlər.

İnvestorlar kredit reyting agentliklərinin öz reyting fəaliyyətləri ilə daşıyacaqları risk və mənfəət nisbətlerini müqayisə etmək və gələcəklə bağlı qeyri-müəyyənliklərinin qarşısını almaq imkanı verir. Bu yolla hər iki tərəf bərabər məlumat əldə etmək imkanı əldə edir və onlar öz mənfəətlərini maksimuma çatdırı bilərlər. /

İnstitusional investorlar, müxtəlif pensiya və investisiya fondları, banklar və sığorta şirkətləri öz təhlillərini dəstəkləmək üçün kredit reytinglərindən istifadə edirlər [6, s.6].

Qloballaşma prosesi ilə maliyyə qurumları, xüsusən də banklar ölkə iqtisadiyyatının mühüm idarəediciyinə çevrilib. Ölkə iqtisadiyyatlarının sabit və sağlam struktura malik olması, fəaliyyət göstərməsi üçün yaxşı maliyyə infrastrukturunu yaradılmalıdır. Reyting fəaliyyəti sağlam maliyyə infrastrukturunun yaradılması və fəaliyyət göstərməsi baxımından mühüm funksiyaları yerinə yetirir [4, s.16-17].

Nəticə

Müasir bank sisteminin təhlükəsizliyi üçün yeni və etibarlı yanaşmalara əməl edilməlidir. Bütün bank sistemi üçün vahidlik təşkil etməsə belə, fenikslərin ixtisas və nüfuz arasında seçim edə biləcəyi bir struktur yaradıla bilər. Məsələn, standartlaşdırılacaq kondensasiya bandı tətbiqi nəzərdən keçirilə bilər. Təbii ki, belə təcrübələrdə bankları inkişaf məqsədləri üçün müəyyən sektorlara daha çox kredit verməyə təşviq edən inkişaf maliyyə proqramlarına görə

ğ də məhdudiyətlər və istisnalar müəyyən edilməlidir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Abdullayev Ş. (2001), "Azərbaycanın Bank Sistemi Və Ya Bank Resuslarının İdarə Olunması". Bakı "Elm", 352 səh.
2. Babuşçu Ş. (2005), "Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi", Ankara, "Akademi Darışmanlık&Eğitim", 625 s.
3. Ələkbərov Ə.H., Vəliyev M.Ə. (2013), "Menecment", Bakı, "Çaşıoğlu", 208 səh.
4. Gürel E., Gürel E., Burçlar B., "Basel III Kriterleri", Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi, 2012, C:1, s.16-17.
5. Kazımlı X., Quliyev İ. (2011), "İqtisadi risklərin qiymətləndirilməsi və idarə edilməsi", Bakı, "İqtisad Universiteti", 187 səh.
6. Kedikli E. (2015), "Uluslararası Kredi Derecelendirme Kuruluşlarının Ekonomik Etkilerinin Analizi, Avrasya Üniversitesi", Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 362s.
7. Quliyeva Ş.T. (2011), "Maliyyə riskləri və onların idarəedilməsi", Bakı, "Elm", 300 səh.
8. Sadıqov E. (2010), "Bank Əməliyyatları" Dərs vəsaiti Bakı, "Təknur" 535 səh.
9. Takan M., Boyacıoğlu M.A. (2011), "Bankacılık Teorisi, Uygulaması ve Yöntemi", Ankara, "Basın Nobel Yayınları", 325 s.
10. <https://e-qanun.az/framework/40212>

Эмин Шахин оглы АСЛАНОВ д. ф. э.

Азербайджанский Государственный Экономический Университет

Эльмин Эльчин оглы ГАСАНОВ

Азербайджанский Государственный Экономический Университет

E-mail: hesenovelmin4572@gmail.com

ОТЕЧЕСТВЕННЫЙ И ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ УПРАВЛЕНИЯ КОРПОРАТИВНЫМ КРЕДИТНЫМ ПОРТФЕЛЕМ

Резюме

Управление портфелем корпоративных кредитов включает в себя управление портфелем кредитов и кредитных инструментов, предоставленных корпоративным заемщиком. Отечественный и зарубежный опыт управления корпоративным кредитным портфелем может дать информацию о лучших практиках, проблемах и стратегиях эффективного управления.

Эффективное управление корпоративным кредитным портфелем требует сочетания оценки рисков, диверсификации портфеля и активного мониторинга кредитного качества. Финансовые учреждения должны постоянно адаптировать свои стратегии и методы к меняющимся рыночным условиям и нормативным требованиям.

Ключевые слова: кредит, управление портфелем, банк, бизнес.

Emin Sahin oghlu ASLANOV, Ph.d. in Economics
Azerbaijan State University of Economics

Elmin Elchin oghlu HASANOV
Azerbaijan State University of Economics
E-mail: hesenovelmin4572@gmail.com

DOMESTIC AND FOREIGN EXPERIENCE OF CORPORATE LOAN PORTFOLIO MANAGEMENT

Summary

Corporate credit portfolio management involves managing a portfolio of loans and credit instruments extended to corporate borrowers. The domestic and foreign experience of corporate credit portfolio management can provide insights into best practices, challenges, and strategies for effective management.

Effective corporate credit portfolio management requires a combination of risk assessment, portfolio diversification, and proactive monitoring of credit quality. Financial institutions must continually adapt their strategies and practices to changing market conditions and regulatory requirements.

Keywords: credit, portfolio management, bank, business